

MARTA WRONOWSKA

PRZYCZYNY I PROCEDURA WYDALENIA ZE STANU DUCHOWNEGO

Zgodnie z kanonem 1009 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku święceniami są biskupstwo, prezbiterat i diakonat. Święcenia muszą zostać przyjęte ważnie. Jednakże za popełnione przestępstwo duchownemu zostaje wymierzona kara, a najcięższą karą jest przeniesienie duchownego do stanu świeckiego. Procedura wydalenia ze stanu duchownego jest unormowana przepisami *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, normami Kongregacji Nauki Wiary oraz Kongregacji do spraw Duchowieństwa.

1. Sposoby utraty stanu duchownego

Zgodnie z kanonem 290 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* istnieją trzy zwyczajne sposoby utraty stanu duchownego.

- a) Na mocy wyroku sądowego bądź dekretu administracyjnego, które orzekają nieważność przyjętych święceń. Duchowny zostaje zwolniony z wszelkich obowiązków stanu duchownego, w tym również z obowiązku zachowania celibatu¹. W związku z tym duchowny traci również wszelkie uprawnienia związane ze stanem duchownym oraz traci możliwość wykonywania władzy święceń. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów prowadzi postępowanie o stwierdzenie nieważności święceń według norm zawartych w kanonach 1708 – 1712 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Zgodnie z kanonem 1708 kompetentną osobą, która winna złożyć pismo zaskarżające ważność przyjętych święceń jest ordynariusz, któremu z racji jego władzy podlega duchowny, bądź gdy na jego terytorium duchowny otrzymał święcenia². Ponadto do złożenia skargi uprawniony jest bezpośrednio zainteresowany duchowny oraz promotor sprawiedliwości diecezji miejsca pobytu duchow-

¹ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego na podstawie specjalnych uprawnień przyznanych Kongregacji ds. Duchowieństwa*, w: *Prawo Kanoniczne*, 54/1-2 (2011) s. 46.

² Por. J. Krukowski, *Procesy*, w: G. Erlebach – A. Dziega – J. Krukowski – R. Szychmiller, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, V, Poznań 2007, 393.

nego³. Każda osoba, która posiada pewność moralną bądź poważne wątpliwości co do ważności przyjętych święceń, powinna powiadomić o tym fakcie kompetentną władzę.

Odpowiednie pismo powinno zawierać imię i nazwisko duchownego, wiek, pełnioną przez niego funkcję, diecezję, narodowość, miejsce przyjęcia święceń, aktualne miejsce zamieszkania. Ordynariusz miejsca przygotowuje informacje, które dotyczyć będą podstawy sprawy, po czym załączając do nich pismo⁴, przesyła do Kongregacji do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, która zdecyduje czy sprawa ma zostać rozpatrzona na drodze sądowej czy administracyjnej.

Jeżeli sprawa ma zostać rozpatrzona drogą sądową, wówczas trybunał wyznaczony przez Kongregację składający się z trzech sędziów rozpatruje sprawę, postępując zgodnie z normami procedury spornej zwyczajnej. Po otrzymaniu dokumentów Kongregacja zapoznaje się z dokumentami a następnie przekazuje je do trybunału diecezji duchownego bądź tej diecezji na terenie którego duchowny przyjął święcenia.

W postępowaniu winien uczestniczyć obrońca węzła, którego obowiązkiem jest przedstawienie wszystkich faktów przemawiających za ważnością przyjętych święceń⁵.

Jeżeli zostanie wydany wyrok stwierdzający, że duchowny przyjął święcenia nieważnie oznacza to, że osoba, której wyrok dotyczy, nie jest osobą duchowną, nie podlega prawom i obowiązkom stanu duchownego.

Zgodnie z kanonem 1712 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, aby wyrok był prawomocny, wymagane są dwa zgodne wyroki stwierdzające nieważność przyjętych przez duchownego święceń.

Po otrzymaniu przez Kongregację akt sprawy, ordynariusz w formie nakazu ma obowiązek powiadomić duchownego, iż ten nie może wykonywać władzy święceń z mocy nakazu samego prawa.

Jeżeli Kongregacja podjęła decyzję, iż sprawa winna być rozpatrzona na drodze administracyjnej, wówczas zostają zastosowane normy zawarte w dekrete *Regulae servandae ad nullitatem sacrae ordinationis declarandam* z dnia 16 października 2001 roku.

³ Por. tamże, s. 393.

⁴ Por. tamże, 394.

⁵ Por. tamże, 395.

- b) Kara wydalenia wymierzona zgodnie z przepisami prawa w wyniku popełnienia przez duchownego ciężkiego przestępstwa⁶. Podstawą do wymierzenia kary jest wyrok sądowy. Wyrok ten zgodnie z kanonem 1425 § 1, 2° *Kodeksu Prawa Kanonicznego* wydawany jest przez trybunał kolegialny. Kara musi zostać wymierzona drogą sądową i zgodnie z kanonem 1317 określona jest tylko i wyłącznie ustawą powszechną. Duchowny traci przynależność do stanu duchownego, jednocześnie zostając pozbawiony nabytych wcześniej praw i obowiązków, ale w odróżnieniu do pierwszego opisanego sposobu, nie zostaje zwolniony z obowiązku celibatu. Zwolnienie od tego obowiązku zarezerwowane jest tylko i wyłącznie Biskupowi Rzymskiemu.
- c) Reskrypt Stolicy Apostolskiej. Zostaje on udzielony na prośbę diakona w wyniku zaistniałych poważnych przyczyn (*graves causae*), takich jak zawarcie przez wdowca ponownego związku małżeńskiego ze względu na dzieci i zapewnieniu im opieki. O reskrypt Stolicy Apostolskiej może poprosić również prezbiter w wyniku powstania najpoważniejszej przyczyny (*gravissimae causae*) takich jak np. założenie rodziny. Wydanie reskryptu Stolicy Apostolskiej powoduje przeniesienie duchownego do stanu świeckiego i pozbawienie wykonywania aktów władzy święceń. Może on jedynie udzielić absencji osobom, które znalazły się w niebezpieczeństwie śmierci⁷. Należy jednak pamiętać, że wydany reskrypt Stolicy Apostolskiej nie zwalnia duchownego od obowiązku celibatu. To prawo zastrzeżone jest tylko i wyłącznie Biskupowi Rzymskiemu.
- d) Reskrypt papieski. Procedura przeniesienia do stanu świeckiego odbywa się zgodnie z zasadami, które określiła Kongregacja Nauki Wiary w liście z dnia 14 października 1980 roku jak również wytycznych Kongregacji Stolicy Apostolskiej, które są odpowiednie do rozpatrywania próśb skierowanych przez duchownych. Prośba o zwolnienie z wszelkich obowiązków, jakie wynikają z przyję-

⁶ Przestępstwami, za które duchownemu wymierzona zostaje kara ekspijacyjna wydalenia ze stanu duchownego mogą być: usiłowanie zawarcia związku małżeńskiego, herezja, schizma, apostazja, profanacja postaci eucharystycznych, solicytacja, użycie przemocy fizycznej w stosunku do Papieża, konkubinat, trwanie w grzechu przeciwko czystości, które wywołuje zgorszenie, przestępstwa popełnione z użyciem przemocy, groźby, przestępstwa publiczne oraz dokonane z osobą małoletnią, która nie ukończyła szesnastego roku życia.

⁷ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego...*, s. 50.

tych przez duchownego święceń, musi zostać skierowana bezpośrednio do Biskupa Rzymu. Duchowni mogą prośbę tę skierować za pośrednictwem Ordynariusza własnego, jednakże jeżeli Ordynariusz własny nie może poprowadzić sprawę, wówczas duchowny może poprosić Ordynariusza aktualnego miejsca zamieszkania o poprowadzenie sprawy⁸.

2. Przyczyny wydalenia ze stanu duchownego

Aby wymienić przestępstwa, których skutkiem jest wydalenie ze stanu duchownego należy je podzielić na przestępstwa, które zostały zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary oraz przestępstwa, które nie zostały zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary, a rozpatrywane zostają przez ordynariusza.

2.1. *Przestępstwa rozpatrywane przez ordynariusza*

Dnia 30 stycznia 2009 roku zostały nadane Kongregacji do spraw Duchowieństwa specjalne uprawnienia i przyczyny w zakresie przeniesienia duchownych do stanu świeckiego. Kongregacja poinformowała o nich w liście okólnym z dnia 18 kwietnia 2009 roku skierowanym do wszystkich biskupów świata.

2.1.1. *Usiłowanie zawarcia związku małżeńskiego*

Jest to jedno z cięższych przestępstw, które duchowny popełnia, przeciwko szóstemu przykazaniu i narusza obowiązek zachowania celibatu, o którym mowa w kanonie 277 § 1 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Duchowny popełnia przestępstwo, bez względu na to, czy zawarł związek małżeński przed urzędnikiem cywilnym w sposób publiczny, czy związek małżeński został zawarty w formie kanonicznej, co było wynikiem zatajenia prawdy⁹. Podmiotem przestępstwa jest duchowny, który przyjął przynajmniej święcenia diakonatu.

Konsekwencją takiego zachowania jest kara suspensy *latae sententiae*. Duchownemu mogą zostać wymierzone kary ekspijacyjne, w sytuacji, gdy udzielone upomnienie nie osiągnęło zamierzonego skutku. Sę-

⁸ Kongregacja Nauki Wiary, *List do wszystkich ordynariuszy miejsca i zakonnych przełożonych generalnych o dyspensie od celibatu kapłańskiego* z dnia 14.10.1980 roku. List został opublikowany w AAS 72 (1980) 1136-1137 w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/zbior/t_1_41.html (03.12.2012)

⁹ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 2003, s. 158.

dzia może również wymierzyć kary pozbawiające¹⁰ oraz karę wydalenia ze stanu duchownego¹¹. Kara ta może zostać wymierzona w postępowaniu sądowym, przez trybunał kolejalny, który składać się musi z trzech sędziów¹².

Należy jednak pamiętać, iż czyn w postaci usiłowania zawarcia związku małżeńskiego nie powoduje, iż duchowny nie ma możliwości powrotu do stanu duchownego. Jeżeli duchowny zaprzestanie czynu niedozwolonego, zostanie uwolniony od kary suspensy oraz otrzyma dyspensę wydaną przez Stolicę Apostolską, będzie mógł wykonywać prawa oraz wynikające z przyjętych święceń¹³.

2.1.2. Konkubinat oraz gorszące trwanie w grzechu przeciwko czystości

Konkubinat to nieformalny związek dwóch osób odmiennej płci, które pozostając we wspólnym pożyciu, bez zawarcia związku małżeńskiego¹⁴. Jest to związek zakazany przez prawo Boże lub prawo czysto kościelne. Popelnia przestępstwo duchowny, który decyduje się na życie w konkubinacie, zarówno w sposób publiczny, jak i notoryczny. Konkubinat jest publiczny, kiedy zarówno o jego istnieniu wie wiele osób, jak również mała grupa ludzi, jednak istnieje obawa, że zostanie on rozgłoszony. Konkubinat jest notoryczny, jeżeli nie można go ukryć, jest publicznie znany bądź został sądownie stwierdzony¹⁵. Za przestępstwo konkubinatu duchowny podlega karze *ferendae sentantiae*.

2.1.3. Inne przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu

Przestępstwa popelnione przeciwko szóstemu przykazaniu muszą być przestępstwami zewnętrznymi, ciężkimi i stałymi, które w konsekwencji prowadzą do rozgłoszenia, a co za tym idzie zgorszenia wiernych. Przestępstwami tymi są relacje homoseksualne, bądź heteroseksualne, utrzymywane w sposób ciągły.

Zgodnie z kanonem 1395 § 2 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* istnieją cztery przestępstwa, które naruszają szóste przykazanie Dekalogu.

¹⁰ Zgodnie z kan. 1336 § 1, 2° karami pozbawiającymi są: pozbawienie władzy, urzędu, zadania, prawa, przywileju, uprawnienia, łaski, tytułu, odznaczenia, nawet czysto honorowego.

¹¹ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, s. 159.

¹² KPK 1983, kan. 1342 § 2, kan. 1425 § 1, 3°.

¹³ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego*, s. 55.

¹⁴ Encyklopedia popularna PWN, Warszawa 1985, s. 361.

¹⁵ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, s. 162.

Są to przestępstwa z użyciem przemocy, popełnione pod wpływem groźby psychicznej bądź moralnej, przestępstwa dokonane publicznie, których ofiarą była osoba pełnoletnia, bez względu na płeć. Jeżeli natomiast ofiarą była osoba niepełnoletnia, wówczas należy mówić o przestępstwie z osobą niepełnoletnią, czyli czwartym typem przestępstw¹⁶. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z papieskimi wytycznymi wszelkie przestępstwa, które miały związek z nadużyciami seksualnymi z osobami poniżej osiemnastego roku życia są zarezerwowane do rozpatrzenia przez Kongregację Nauki Wiary, która posiada kompetencję do przeprowadzenia postępowania na drodze administracyjnej i wydalenia sprawcy ze stanu duchownego¹⁷.

2.2. *Przestępstwa zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary*

Papież Jan Paweł II z liście apostolskim Motu Proprio *Sacramentorum sancitatis tutela* z dnia 30 kwietnia 2001 roku promulgował normy dotyczące najcięższych przestępstw, które zostały zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary. Celem była troska o ochronę świętości sakramentów i czystość obyczajów¹⁸. Celem uproszczenia procedury oraz zmodyfikowanie norm odnoszących się do przestępstw, które zostały zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary opublikowano w dniu 21 maja 2010 roku nowe normy *De delictis reservatis*¹⁹.

Zgodnie z art. 1 § 1 Motu Proprio *Sacramentorum sancitatis tutela* z dnia 30 kwietnia 2001 roku Kongregacji Nauki Wiary zostały zastrzeżone następujące przestępstwa:

- przestępstwa przeciwko wierze (*delicta contra fidem*)
- przestępstwami przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii (*delicta in sacramentorum celebratione commissa*)
- przestępstwa przeciw obyczajom (*delicta contra mores*)²⁰.

¹⁶ Por., *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*.red. P. Mejer, Warszawa 2011, s. 1043.

¹⁷ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego*, s. 58.

¹⁸ Por. Joannes Paulus II, *Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, Sacramentorum sancitatis tutela*, AAS 93 (2001), 737.

¹⁹ Por. Cengregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem de gravioribus delictis* w: AAS 102 (2010).

²⁰ Por. *Normae de delictis Cengregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/normae_de_gravioris-15072010.html (04.12.2012)

2.2.1. Przepęstwa przeciwko wierze

Na podstawie art. 2 § 1 Normae de gravioribus delictis przepęstwami przeciwko wierze są: herezja, apostazja i schizma.

Zgodnie z kanonem 751 Kodeksu Prawa Kanonicznego apostazja to cakowitz porzucenie przez osobę ochrzczoną wiary chrześcijańskiej. Apostata odrzuca zarówno wszystkie prawdy chrześcijańskiej wiary, jak również zaprzecza fundamentalnym prawdom religii²¹. Odstąpienie od religii musi być świadomym zewnętrznym i wewnętrznym działaniem z winy umysnej.

Herezja to uporczywe zaprzeczenie lub wątpienie przez osobę ochrzczoną prawdzie katolickiej, w ktor należy wierzy wiar katolicką i bosk²². Przepęstwo herezji jest dobrowolnym czynem zewnętrznym, poczonym z uporem sprawcy i zł wiar sprawcy²³.

Schizma to przepęstwa przeciwko więzom ze wsplnot Kociola²⁴. Schizmatyk, zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio, z winy umysnej odsuwa się od Kościola.

2.2.2. Przepęstwa przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii.

W art. 3 Normae de delictis Cengregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis zostały wymienione przepęstwa przeciwko Najświętszej Ofiary i sakramentowi Eucharystii:

Zabranie lub przechowywanie postaci konsekrowanych w celach świętokradczych lub ich profanacja.

Zgodnie z kanonem 898 Kodeksu Prawa Kanonicznego „*Wierni powinni z największym szacunkiem odnosi się do Najświętszej Eucharystii, biorąc czynny udział w sprawowaniu Najczcigodniejszej Ofiary, z największą pobożnością i często przyjmując ten sakrament i adorując Go z największą czci. Duszpasterze wyjaśniając naukę o tym sakramencie, powinni starannie poucza wiernych o tym obowiązku*”.

„Przedmiotem ochrony jest każda czę i ilo rzeczwiscie konsekrowanych postaci chleba i wina”²⁵. Wystarczy fakt stwierdzenia, iż

²¹ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, s. 21.

²² Por. M. Sitarz, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004, s. 64.

²³ Por. tamże, 26.

²⁴ Por. tamże, 75.

²⁵ J. Syryjczyk, *Profanacja Eucharystii wedlug karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego w: Prawo kanoniczne*, 29/3-4, (1986), 193.

postacie są konsekrowane, czyli muszą znajdować się w tabernakulum, chyba, że są adorowane przez wiernych. Przepięstwo zostaje popelnione bez względu na obrzadek religijny oraz czy sprawcą był heretyk, apostata czy schizmatyk.

Znieważenie Eucharystii następuje poprzez:

- Porzucenie Eucharystii poprzez rozsypanie lub wylanie w miejscu, które nie jest miejscem przeznaczonym do ich przechowywania, bądź w miejscu odpowiednim, ale uczynionym ze wzgardą lub zniewagą²⁶. Przepięstwo to może zostać popelnione zarówno przez działanie, jak i zaniechanie. Sprawca musi mieć zamiar popelnienia przepięstwa. Przepięstwo to należy do przepięstw kierunkowych. Sprawca zmierza wprost do osiągnięcia skutku naruszenia przepisów ustawy²⁷. Zgodnie z wyjaśnieniem Papieskiej Rady do Spraw Interpretacji Tekstów Ustawy porzucenie to dobrowolna i dokonana z wielką pogardą czynność wobec Najświętszych Postaci²⁸.
- Zabór postaci konsekrowanych, czyli wyniesienie z miejsca, w którym powinny się znajdować zarówno, gdy zabór następuje jawnie lub potajemnie np. z ołtarza. Popelnia przepięstwo ta osoba, która zabrała postać konsekrowaną w celu odprawiania np. czarów, magii lub przekazania jej osobom niewierzącym²⁹, zatem musi istnieć cel świętokradczy. Istotą przepięstwa jest zamiar znieważenia postaci konsekrowanych. W myśl tego przepięstwa czynu zabronionego nie popelnia osoba, która przyjmując Komunię świętą, przetrzymuje ją w książeczce do nabożeństwa. Osoba ta popelnia jednak grzech ciężki, gdyż w świetle *Kodeksu Prawa Kanonicznego* takie działanie jest zabronione.
- Przechowywanie /zatrzymanie/ postaci konsekrowanych bądź przechowywaniu jej w celu świętokradczym przez osobę, która dokonała zaboru postaci konsekrowanych, osobę, która przyjęła zabór od drugiej osoby i osoby, która przystąpiła do sakramentu Komunii Świętej, ale go nie spożył a zatrzymała. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w Instrukcji z dnia 25 marca 2004 roku przypomniała, że Najświętszy Sakrament musi

²⁶ Por. W. Szymyd, *Kary kościelne*, Karków 1929, s. 60.

²⁷ Por. M. Myrcha, *Problem winy w karnym ustawodawstwie kanonicznym* w: *Prawo Kanoniczne*, 17/3-4, (1974), 191.

²⁸ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, s. 48.

²⁹ Tamże, 50.

być przechowywany w tabernakulum przy zachowaniu przepisów ksiąg liturgicznych oraz norm prawa. Zabrania się przechowywania Najświętszego Sakramentu w miejscu, gdzie narażony byłby na profanację³⁰.

Zabranie oraz przetrzymywanie przez sprawcę postaci eucharystycznych stanowi jedno przestępstwo. Za takim stanowiskiem stoi Coronata twierdząc, że jeżeli zatrzymanie trwało przez krótki okres czasu, mamy do czynienia z jednym przestępstwem. Jednakże, gdy czas przetrzymania zostaje wydłużony należy mówić o dokonaniu dwóch przestępstw³¹. Jednak Ciprotti uważa, iż należy mówić o dwóch popełnionych przestępstwach jeżeli zatrzymanie było różne od zaboru nawet chwilowe i w tabernakulum³².

Za popełnione przestępstwa grozi kara ekskomuniki wiążąca mocą samego prawa, która zarezerwowana jest Kongregacji Nauki Wiary³³. Dodatkowo duchowny może zostać ukarany karą ekspijacyjną, jak również karą wydalenia ze stanu duchownego. Kary te zostają zaciągnięte bez względu na to, czy przestępstwo było jawne, czy publiczne. Za popełnione przestępstwo Kongregacja Nauki Wiary powinna zdeklarować karę lub wymierzyć sankcje kanoniczne³⁴.

Usiłowanie lub symulowanie odprawiania Mszy świętej

Zgodnie z kanonem 900 § 1 „Szafarzem, który może sprawować w osobie Chrystusa sakrament Eucharystii, jest tylko kapłan ważnie wyświęcony”.

Osoba sprawująca obrzędy mszalne, która nie ma święceń kapłańskich popełnia przestępstwo. Przeszestępstwo to może zostać popełnione przez diakona, wiernych świeckich, osoby zakonne oraz osoby, które przyjęły nieważnie święcenia.

³⁰ Por. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja *O zachowaniu i unikaniu pewnych rzeczy dotyczących Najświętszej Eucharystii*, n 130-131, Kraków 2004, s. 71.

³¹ Por. M. Conte Coronata, *De delictis et poenis* w: J. Syryjczyk, *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, w: *Prawo Kanoniczne*, 29/3-4 (1986), s.197.

³² Por. P. Ciprotti, *De consummatione delictorum attentio eorum elemento obiectivo*, *Apollinaris* 8 (1935) w: J. Syryjczyk, *Profanacja Eucharystii według karnego ustawodawstwa kanonicznego i polskiego prawa karnego*, s.197.

³³ Por. K. Nikiel, *Przyczyny i procedura wydalenia duchownych...*, s, 38.

³⁴ Zgodnie z art. 52 Konstytucji Apostolskiej „Pastor Bonus” Jana Pawła II.

Znamieniem przestępstwa jest takie działanie osoby, poprzez które wierni pozostają w przekonaniu, że faktycznie jest sprawowana Eucharystia. Nie jest wymagane osiągnięcie przez sprawcę zamiaru. Przedmiotem usiłowania odprawianie Mszy Świętej jest czynność liturgiczna, czyli ta, która zaczyna się od prefacji aż do „Ojcze Nasz”³⁵. A więc należy wnioskować, iż do popełnienia przestępstwa nie jest konieczne przeprowadzenie całej mszy ale tylko jej istotna część, czyli Modlitwa Eucharystyczna.

Nie można mówić o przestępstwie usiłowania sprawowania Mszy świętej przez kapłana, na którego została nałożona suspensa, interdikt, ekskomunika lub kara wydalenia ze stanu duchownego. Odprawianie Mszy św. jest czynnością ważną, choć niegodziwą. Zgodnie z kanonem 1338 § 2 nie można pozbawić władzy święceń, lecz jedynie zakazać jej wykonywania lub niektórych jej aktów. Na powstanie przestępstwa symulowania odprawiania Mszy Świętej składają się dwa elementy. Pierwszym elementem jest faktyczne wykonanie czynności liturgicznych, drugim zaś brak intencji osoby, która przestępstwo to popełnia.

Koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie mają sukcesji apostołskiej i nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich, uregulowane w kanonie 908 i 1365.

„Sprawowanie Eucharystii ma ścisły związek z wiarą i przynależnością do wspólnoty Kościoła katolickiego”³⁶. Sprawowanie Eucharystii z kapłanami lub szafarzami Kościołów lub Wspólnot kościelnych, którzy nie mają pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim powodowałoby niebezpieczeństwo zgorszenia lub błędu. To przestępstwo związek ma z tzw. *communcatio in sacris* (uczestnictwo w kulcie liturgicznym bądź w sakramentach innego Kościoła lub wspólnoty chrześcijańskiej). Należy wziąć jednak pod uwagę normy zawarte w aktualnym Kodeksie Prawa Kanonicznego, gdyż w pewnych przypadkach ustawodawca dopuścił czynne uczestnictwo w kulcie liturgicznym innego Kościoła³⁷.

Zgodnie z kanonem 1365 przyjęcie sakramentów od niekatolickich szafarzy oraz uczestnictwo w obrzędach poza sakramentalnych niekatolickich jest działaniem naruszającym „zakaz pozytywnego współdziałania

³⁵ Por. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Kościelnej, *Nowe ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Pallotinum 1986, 75.

³⁶ *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t III, 2, Księga IV Uświęcające zadanie Kościoła, pod red. W. Góralskiego, E. Góreckiego, J. Krukowskiego, J. Krzywdy, P. Majer, B. Zuberta*, Pallotinum 2011, s. 94.

³⁷ Por. KPK 1983, kan. 844.

w obrzędach akatolików”³⁸. Pod groźbą sankcji karnej zabronione jest współuczestnictwo w:

- Oddaniu dziecka do chrztu niekatolickiemu szafarzowi
- Przyjęcie święceń od szafarza akatolickiego
- Zawarcie małżeństwa wobec duchownego akatolickiego
- Przyjmowanie sakramentu pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych.

Konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej podczas Eucharystii albo obu postaci poza Mszą Świętą, w celu świętokradczym

Do istoty Eucharystii należy konsekracja chleba i wina. Dokonanie Jej bez jednej postaci bądź konsekwowanie obu poza Mszą Świętą jest zabronione i karane najsurowszą karą. Za omawiane przestępstwo *Kodeks Prawa Kanonicznego* wprost nie wymierza kary. Należy więc odwołać się do kanonu 1384. Zatem za omawiane przestępstwo Ordynariusz wymierza karę *ferendae sententiae*, fakultatywną i nie określoną.

2.2.3. Przestępstwa przeciwko Sakramentowi Pokuty

Zgodnie z art. 4 Motu Proprio *Sacramentorum sancitatis tutela* z dnia 30 kwietnia 2001 roku wymienionych zostało sześć przestępstw przeciwko Sakramentowi Pokuty:

Rozgrzeszenie współnika grzechu przeciwko VI przykazaniu Dekalogu, poza niebezpieczeństwem śmierci³⁹.

Na podstawie kanonu 966 § 1 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, aby grzechy były ważnie odpuszczone szafarz musi mieć władzę święceń oraz upoważnienie do jej wykonywania w odniesieniu do wiernego, któremu udziela rozgrzeszenia.

Do zaistnienia przestępstwa muszą istnieć następujące przesłanki: musi być grzech ciężki skierowany przeciwko szóstemu przykazaniu, musi istnieć relacja współdziałania pomiędzy penitentem a kapłanem udzielającym rozgrzeszenia oraz rozgrzeszenie to musi penitentowi zostać udzielone⁴⁰.

³⁸ Por. tamże, s. 36.

³⁹ Por. KPK 1983, kan. 977, 1378 § 1.

⁴⁰ Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem de gravioribus delictis w: AAS 102 (2010).

Współdział stanowiący znamiona przestępstwa zachodzi wtedy, gdy obie strony wspólnie zgodziły się na grzech. Grzech musi być aktem zarówno wewnętrznym jak i zewnętrznym.

Duchowny popełnia przestępstwo z chwilą udzielenia abszolucji sakramentalnej. Wyjątkiem dla którego duchowny może udzielić abszolucji swojemu współnikowi pod warunkiem, że współnik otrzymał wcześniej rozgrzeszenie od innego duchownego.

Usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego bądź słuchanie spowiedzi mimo zakazu.

Zgodnie z kanonem 965 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* „szafarzem sakramentu pokuty jest tylko kapłan”. Do ważności sprawowania sakramentu pokuty bezwzględnie ważne jest, aby sprawujący kapłan posiadał uprawnienie do wykonywania tej władzy, stąd aktem usiłowania dokonania abszolucji sakramentalnej będzie dokonanie jej przez kapłana, który nie jest do tego uprawniony⁴¹. Zatem sprawcą przestępstwa może być każda osoba, która nie przyjęła święceń kapłańskich bądź przyjęła je nieważnie⁴². Przestępstwo zostaje popełnione z chwilą wypowiedzenia formuły „*I ja odpuszczam tobie grzechy...*”.

Popełnia również przestępstwo ten, kto przyjmuje wyznanie grzechów mimo, iż prawnie nie posiada do tego uprawnień. Przestępstwo jest dokonane z chwilą wypowiedzenia przez spowiednika chociażby jednego grzechu. Zgodnie z kanonem 1378 § 2 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, jeżeli przestępstwa zostały popełnione przez duchownego, popada on w karę suspensy *latae sententiae*.

Symulowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego.

Przestępstwo polega na tym, iż sprawca umyślnie wykonuje czynności, które mistyfikują udzielenie sakramentu poprzez gesty, wypowiedzenie formuł modlitw. Sprawcą może być zarówno osoba świecka, jak i duchowna⁴³.

⁴¹ Por. K. Nikiel, *Przyczyny i procedura wydalenia duchownych według norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary*, w: *Prawo Kanoniczne* 54/3-4 (2011), s. 41.

⁴² Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, s. 105.

⁴³ Tamże, 107.

Naklanianie penitenta do grzechu przeciwko czystości⁴⁴.

Jest to przestępstwo solicytacji, które polega na nakłanianiu penitenta przez spowiednika do popełnienia grzechu przeciwko czystości. Podmiotem przestępstwa jest tylko prezbiter bądź biskup. W sytuacji, kiedy to penitent nakłania spowiednika bądź spowiednik został nakłoniony nie można mówić o przestępstwie solicytacji⁴⁵.

Do popełnienia przestępstwa wystarczy sama namowa w formie ustnej, bądź pisemnie, bez względu na osiągnięty cel. Namowa ta musi być ciężkim grzechem zewnętrznym dokonany podczas spowiedzi, z jej okazji lub pod jej pretekstem.

Bezpośrednia i pośrednia zdrada tajemnicy sakramentalnej spowiedzi⁴⁶

Zgodnie z kanonem 983 tajemnica sakramentalna jest nienaruszalna i obowiązuje tylko spowiednika. Ochrona tajemnicy spowiedzi obwarowana jest trzema obowiązkami:

- Zachowanie tajemnicy sakramentalnej,
- Zachowanie sekretu spowiedzi oraz
- Zakazane jest wykorzystywanie wiedzy, która pochodzi z sakramentu pokuty⁴⁷.

Przedmiotem tajemnicy są zarówno grzechy ciężkie, jak i lekkie, oraz wszystko to, co zostało wypowiedziane przez penitenta podczas wyznawania grzechów. Jednakże to wszystko, co zostało wypowiedziane np. dla żartu, nie stanowi przedmiotu tajemnicy.

Naruszenie tajemnicy spowiedzi przybiera dwojaki charakter:

- pośredni polegająca na ujawnieniu grzechów bez wskazania ich autora
- bezpośredni, który przejawia się w wyraźnym ujawnieniu treści spowiedzi oraz wskazanie jej penitenta.

Zdrada treści spowiedzi jest aktem złym moralnie, noszącym znamiona przestępstwa ciężkiego⁴⁸. Jest przestępstwem skierowanym przeciwko religii, powoduje zniesławienie penitenta oraz narusza zasadę sprawiedliwości. Jest zdradą bezwzględną, nie posiadającą żadnych wy-

⁴⁴ Por. KPK 1983, kan. 1387.

⁴⁵ Por. D. Borek *Ordynariusz a delicta graviora zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary*, w: *Prawo Kanoniczne*, 47/3-4, (2004), s. 105.

⁴⁶ Por. KPK 1983, kan. 1388 § 1.

⁴⁷ Kanon 983 i 984 oraz J. Syryjczyk *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego* w: *Prawo Kanoniczne*, 44/1-2 (2001), s. 111.

⁴⁸ Tamże, s. 116.

jątków ani odstępstwa. „Kapłanowi, który przyjmuje spowiedź sakramentalną, zakazuje się, bez żadnych wyjątków, ujawniać tożsamość penitenta i jego win”⁴⁹. Spowiednik nie może wyjawiać tajemnicy spowiedzi zarówno osobom trzecim, jak również nie może o jej treści rozmawiać lub nawiązywać podczas dialogu z samym penitentem, chyba, że penitent z własnej inicjatywy i wyraźnie o to poprosi.

Spowiednik musi działać umyślnie. Powoływanie się na okoliczności ograniczające poczytalność powodują jedynie możliwość zwolnienia spowiednika z kary ekskomuniki.

Zdrada pośrednia zachodzi wtedy, gdy na jaw wychodzi przedmiot spowiedzi bez wyjawienia osoby penitenta bądź odwrotnie. Spowiednika cechuje nieostrożność.

Nagrywanie za pomocą jakichkolwiek urządzeń technicznych albo rozpowszechniania w złym zamiarze w środkach społecznego przekazu, tego co zostało powiedziane w trakcie sakramentu spowiedzi.

2.2.4. Przepęstwa przeciwko obyczajom

Zgodnie z art. 6 Motu Proprio *Sacramentorum sancitatis tutela* wymienione zostały następujące przęstwa:

- a) Pręstwa przeciwko obyczajowości są przęstwami przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, które zostały popełnione przed duchownego z osobą, która nie ukończyła szesnastego roku życia.

Zgodnie z kanonem 1395 § 2 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* przęstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu można popełnić: z użyciem przemocy, pod wpływem grózb, dokonanie publiczne oraz przęstwo z osobą małoletnią, która nie ukończyła szesnastego roku życia.

- b) Pręstwo z użyciem siły należy do przęstw „*mixti fori*”, ponieważ podlega karaniu zarówno przez władzę kościelną, jak i świecką.

Zmuszenie do podjęcia czynów skierowanych przeciwko czystości poprzez grózbę musi mieć znamiona przymusu psychicznego.

- c) Pręstwo przeciwko szóstemu przykazaniu musi zostać dokonane publicznie bądź wobec większej grupy ludzi, bądź musi zostać skierowane do odbiorców za pośrednictwem środków spo-

⁴⁹ Por. Jan Paweł II *Tajemnica spowiedzi świętej*, w: *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, nr 15 (1994) nr 5 (163), s. 21.

łecznego przekazu albo dokonane w miejscu publicznym, otwartym dla wielu ludzi⁵⁰.

- d) Przepęstwem przeciwko czystości jest czyn natury seksualnej przez duchownego z osobą, która nie ukończyła osiemnastego roku życia. Przepęstwa nie przekreśla fakt, iż ofiara wyraziła zgodę na dokonanie czynu zabronionego.
- e) Nabywanie, przechowywanie lub rozpowszechnianie w celach lubeżnych materiałów pornograficznych, które przedstawiają nieletnich, którzy nie ukończyli czternastego roku życia dokonane przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

2.2.5. Przepęstwo przeciwko święceniom kapłańskim

Delictum gravius attentatae sacrae ordinationis mulieris, czyli przepęstwo, które polega na usiłowaniu udzielenia święceń kapłańskich kobietom⁵¹. Kongregacja Nauki Wiary zdefiniowała owe przepęstwo dopiero dekretem wydanym w 2007 roku, za które przewidziana jest kara ekskomuniki *latae sententiae*, która zastrzeżona jest Stolicy Apostolskiej, zaś gdy omawiane przepęstwo zostanie popełnione przez duchownego grozi mu kara wydalenia ze stanu duchownego⁵².

Popełnia przepęstwo zarówno kobieta, która usiłuje przyjąć święcenia jak również ta osoba, która próbuje udzielić święceń kobiecie, a więc duchowni, biskup, diakon, prezbiter jak i osoba świecka.

3. Procedura przeniesienia duchownego do stanu świeckiego

Dnia 30 stycznia 2009 roku zostały nadane Kongregacji do spraw Duchowieństwa specjalne uprawnienia w zakresie przenoszenia duchownych do stanu świeckiego. Kongregacja poinformowała o nich w liście okólnym z dnia 18 kwietnia 2009 roku skierowanym do wszystkich biskupów świata. W kolejnym liście okólnym sporządzonym dnia 17 marca 2010 roku, który został skierowany do wszystkich Ordynariuszy, Kongregacja podała szczegółową procedurę przeniesienia duchownego do stanu świeckiego przy zastosowaniu procedury administracyjnej.

⁵⁰ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne*, s.165.

⁵¹ Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem de gravioribus delictis* w: AAS 102 (2010), s. 423.

⁵² Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Decretum generale de delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris* w:AAS 100 (2008), s. 404.

W przypadku popełnienia przestępstwa zawarcia związku małżeńskiego, konkubinatu, innego przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu lub ciężkiego naruszenia prawa kanonicznego lub prawa Bożego procedura osądzenia sprawcy odbywa się na drodze administracyjnej według norm zawartych w kanonie 1720 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Ordynariusz winien, poprzez zastosowanie środków pastoralnych, nakłonić duchownego do poprawy. Winien przeprowadzić rozmowę, zaproponować odbycie rekolekcji bądź przeprowadzenie translata duchownego, która ma na celu odnowienie w nowym miejscu sił duchowych⁵³.

Wdrożenie procedury musi nastąpić po uprzednim upewnieniu się, iż upomnienia, nagany bądź inne środki pasterskiej troski nie przyczyniły się do zaprzestania zabronionego działania. Może ona zostać przeprowadzona, jeżeli powstały inne ważne i trudne przyczyny uniemożliwiające przeprowadzenia procedury sądowej⁵⁴. Odpowiednią osobą do przeprowadzenia procedury powinien być ordynariusz inkardynacji duchownego. Prawo dopuszcza możliwość przeprowadzenia procedury przez ordynariusza miejsca, w którym znajduje się duchowny. Jednakże po zakończeniu postępowania winien on wszystkie akta sprawy przekazać ordynariuszowi inkardynacji, by mógł on je zatwierdzić.

Procedura administracyjna przewiduje dwie fazy. Pierwszą fazą jest faza lokalna. Odbywa się ona w miejscu przebywania duchownego. W fazie tej wymagane jest ustalenie, iż nie jest możliwe zastosowanie zwykłego postępowania⁵⁵.

Obowiązkiem ordynariusza jest upewnienie się, iż w fazie lokalnej dopełniono trzech następujących wymagań:

- a) Pewność, iż duchowny dobrowolnie nie będzie ubiegał się o udzielenie mu dyspensy od ciężących na nim obowiązków wynikających z przyjętych święceń i obowiązku przestrzegania zakazu celibatu. Pewność ta powinna zostać udokumentowana.
- b) Udzielone upomnienia, nagany czy inne środki pasterskiej troski nie osiągnęły zamierzonego celu.

⁵³ Por. W. Kraiński, *Dymisja ze stanu duchownego w świetle upoważnień nadanych Kongregacji do spraw Duchowieństwa w: Prawo i Kościół*, t.3, Toruń 2011, s. 152.

⁵⁴ Por. W. Barszcz, *Przyczyny i procedura przenis. esienia duchownych do stanu świeckiego na podstawie uprawnień Kongregacji ds. Duchowieństwa w: Prawo Kanoniczne*, 54/3-4 (2011), s. 59.

⁵⁵ Por. tamże, s. 57.

- c) Ukazanie, iż proces karny na terytorium miejsca, do którego przynależy duchowny, powoduje poważne trudności, które uniemożliwiają przeprowadzenie procesu.

Faza lokalna odbywa się w miejscu działania duchownego, dzięki czemu duchowny osobiście może uczestniczyć w procedurze.

Zgodnie z kanonem 483 § 2 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* osobami uczestniczącymi w postępowaniu powinni być kapłani.

Ordynariusz ma obowiązek sprawdzić wszelkie okoliczności popełnienia czynu wraz z poczytalnością sprawcy, jak również ma obowiązek pisemnego powiadomienia Kongregacji o wszelkich przyczynach, tak obiektywnych, jak i subiektywnych, które spowodowały, że to ordynariusz, a nie duchowny wystąpił o udzielenie dyspensy od obowiązków stanu duchownego, jak i dyspensy od celibatu. Ma również obowiązek przedstawić wszystkie okoliczności i przeszkody powodujące, iż procedura wymierzenia kary duchownemu będzie przebiegać drogą administracyjną, a nie jak zazwyczaj drogą sądową⁵⁶. Ordynariusz prowadzący dochodzenie wstępne wydaje dekret o prowadzeniu procesu karnego na drodze administracyjnej. Proces ten może prowadzić sam lub wyznaczyć delegata. Ordynariusz mianuje również specjalnym dekretem sędziego do tej ściśle określonej sprawy. Korzysta również z pomocy dwóch asesorów⁵⁷.

Po przyjęciu aktu oskarżenia oraz wyznaczeniu terminu ordynariusz lub wyznaczony przez niego sędzia winien wezwać oskarżonego celem przesłuchania⁵⁸. Wezwanie to powinno zostać złożone pisemnie, zawierać imię i nazwisko oskarżonego, oznaczenie sądu, dzień i godzinę oraz przyczynę wezwania. Na końcu sędzia winien złożyć podpis i umieścić pieczęć sądu.

Przesłuchanie duchownego będzie przeprowadzone przez Instruktora zawsze w obecności notariusza. Instruktor powinien ocenić, czy sprawca ma zamiar dalej postępować wbrew swoim obowiązkom, jak również ocenić, czy duchowny wystąpi z prośbą o udzielenie dyspensy od ciężących na nim obowiązkach⁵⁹. Następnie Ordynariusz musi podać oskarżonemu treść oskarżenia i wszystkie zgromadzone dowody. Należy umożliwić oskarżonemu obronę z wyjątkiem kiedy prawidłowo zawia-

⁵⁶ Por. tamże, s. 60.

⁵⁷ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego*, s. 61.

⁵⁸ Por. W. Kraiński, *Dymisja ze stanu duchownego w świetle upoważnień nadanych Kongregacji do spraw Duchowieństwa*, s. 159.

⁵⁹ Por. W. Barszcz, *Przyczyny i procedura przeniesienia duchownych...*, s. 61.

domiony, nie stawiał się. Duchowny może wyznaczyć adwokata. Duchowny ma również prawo odmówić składania zeznań lub nie stawić się na wyznaczone przesłuchanie. W tej sytuacji może jednak złożyć pisemną deklarację, której treścią będzie odniesienie się do postawionych zarzutów i zebranych dowodów, jak również decyzji o niewystępowaniu o udzielenie dyspensy. Deklaracja ta ma rangę osobistego złożenia zeznań w obecności notariusza i instruktora. W przypadku, kiedy wezwanie zostało poprawnie przesłane, a duchowny nie stawiał się na wezwanie, instruktor może orzec nieobecność oskarżonego w postępowaniu jak również kontynuować postępowanie podczas jego nieobecności⁶⁰.

Po przesłuchaniu duchownego, przedstawieniu stawianych mu zarzutów oraz przedstawieniu zebranych dowodów, należy przesłuchać świadków.

Następnie po zgromadzeniu dowodów instruktor ogłasza zamknięcie dochodzenia. O fakcie zamknięcia dochodzenia należy powiadomić oskarżonego, umożliwiając mu dostęp do zgromadzonego materiału, by mógł się ustosunkować. Następnie ordynariusz wydaje dekret zwołujący posiedzenie w sprawie oceny zgromadzonego materiału, jednocześnie przystępując do fazy decyzyjnej⁶¹.

Tutaj Ordynariusz musi skorzystać z pomocy dwóch asesorów powołanych wcześniej dekretem. Po przeprowadzeniu wszystkich czynności należy sporządzić protokół zawierający ocenę z przesłuchań duchownego, świadków oraz opinię dotyczącą obrony oskarżonego. Protokół następnie zostaje podpisany przez ordynariusza oraz dwóch asesorów.

Następnie Ordynariusz przygotowuje swoją opinię /Votum/ i opracowuje prośbę skierowaną do Kongregacji do spraw Duchowieństwa o wydalenie duchownego na podstawie pierwszego lub drugiego uprawnienia. W momencie przesłania akt do Kongregacji faza lokalna się kończy a rozpoczyna faza apostołska, której celem jest dogłębna analiza akt. Uporządkowane i ponumerowane akta sprawy muszą zostać uwierzytel-

⁶⁰ Przepisy przewidują również przerwanie procedury. Pierwszą przesłanką jest deklaracja duchownego, iż sam wystąpi o udzielenie dyspensy od obowiązków wynikających z przyjętych święceń. Wtedy należałoby zastosować zwykłą procedurę. Druga przesłanka wynika ze zmiany zachowania duchownego, okazania żalu i deklaracji poprawy. Ordynariusz upewniwszy się, że upór sprawcy minął, ma obowiązek zakończenie procedury administracyjnej i wszczęcie procedury rehabilitacyjnej.

⁶¹ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego*, s. 63.

nione przez notariusza i sporządzone w trzech kopiach, które zostaną przesłane do dykasterii⁶².

Kongregacja do spraw Duchowieństwa z chwilą otrzymania akt sprawy wybiera jeden z trzech możliwych wariantów dalszego postępowania. Pierwszym wariantem jest rozwiązanie sprawy, jeżeli Kongregacja uzna, że dyspensa może zostać udzielona poprzez łaskę. Drugim wariantem jest decyzja o uzupełnienie akt. Należy zatem wskazać brakujące dokumenty lub kwestie do dalszej analizy⁶³. Kolejnym wariantem jest decyzja, na podstawie której uznano, że sprawa nie powinna być dalej kontynuowana w fazie apostolskiej, co w konsekwencji powoduje odesłanie akt.

Ostatnią możliwością jest decyzja o wdrożeniu dalszej procedury. W tej sytuacji oskarżony zostaje poinformowany i otrzyma odpowiedni czas, by mógł wyrazić swoje zdanie, nawet jeśli nie uczynił tego w fazie lokalnej. Jeżeli duchowny skorzysta z przysługującego mu prawa, procedura ponownie trafi do fazy lokalnej.

Po dogłębnym przeanalizowaniu akt sprawy, sprawa trafia do zwyczajnego Kongresu Kongregacji do spraw Duchowieństwa. Kongres ten zdecyduje o:

- a) zarchiwizowaniu sprawy, jeżeli oskarżenie będzie bezpodstawne,
- b) uniewinnieniu oskarżonego, w sytuacji, kiedy oskarżony jest niewinny lub nie był karany, bądź gdy przestępstwo przedawniło się,
- c) zastosowaniu jednego z dwóch pierwszych uprawnień, dzięki czemu sprawcy zostanie wymierzona kara.

Po rozpatrzeniu akt zostaje wydany dekret zaaprobowany przez papieża, wydający jednocześnie dyspensę od celibatu, który następnie trafia do ordynariusza, który ma obowiązek powiadomić duchownego. Od wydanej przez papieża decyzji nie przysługuje rekurs.

Powstała pewna rozbieżność, czy ordynariusz powinien sporządzić prośbę czy raczej dekret. Sporządzenie prośby zostało jasno opisane w drugim liście dykasterii z dnia 17 marca 2010 roku. Jednakże kanon 1720 oraz pierwszy list dykasterii z 18 kwietnia 2009 roku wyraźnie mówią, iż ordynariusz winien sporządzić dekret. Wyjaśniając tę rozbieżność należy wziąć pod uwagę wymierzoną karę. Jeżeli wymierzoną karą ma być wydalenie ze stanu duchownego, ordynariusz winien sporządzić

⁶² Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego*, s. 63.

⁶³ Por. W. Barszcz, *Przyczyny i procedura przeniesienia duchownych...*, s. 62.

pisemną prośbę⁶⁴. Dekret natomiast musi zostać sporządzony w przypadku nałożenia na duchownego innej kary na podstawie uprawnienia Kongregacji w przypadku naruszenia przez duchownego prawa kanonicznego lub prawa Bożego. Następnie dekret ten musi zostać potwierdzony przez Kongregację do spraw Duchowieństwa⁶⁵.

Kongregacja opublikowała listę dokumentów, które powinny znaleźć się w aktach sprawy:

1. Curriculum vitae oraz świadectwo święceń duchownego,
2. Badania poprzedzające przyjęcie święceń w kopii wraz z innymi dokumentami z czasu formacyjnego sprawcy,
3. Wydany na podstawie norm kanonu 1720 dekret ordynariusza o wszczęciu procedury administracyjnej,
4. Dekret, w którym ordynariusz mianuje instruktora, notariusza wraz z dwoma asesorami,
5. Dokumenty potwierdzające wydanie duchownemu upomnienia, nagany oraz zestawienie innych środków troski pasterskiej,
6. Pismo, w którym znajduje się uzasadnienie obrania procedury administracyjnej,
7. Akta z przesłuchania duchownego lub jego pisemna deklaracja bądź odmowa składania zeznań,
8. Akta z przesłuchań świadków wraz z kopią wezwań świadków na przesłuchanie,
9. Opinię biegłych i dalsze dokumenty zawierające informację dotyczącą duchownego,
10. Opinię instruktora dotyczącą przeprowadzenia postępowania dowodowego wraz z decyzją o jego zamknięciu,
11. Dekret, w którym ordynariusz zwołuje posiedzenie wraz z dwoma asesorami,
12. Podpisany przez ordynariusza i dwóch asesorów protokół z posiedzenia na którym analizowano zebrane środki dowodowe,
13. Opinia ordynariusza
14. Prośba ordynariusza skierowana do Kongregacji.

Odmianą procedurą jest przeniesienie do stanu świeckiego duchownego, który z własnej inicjatywy, dobrowolnie nie wykonywał posługi święceń nieprzerwanie przez okres lat pięciu. Źródłem takiego zachowania może być kryzys wiary lub powołania. Ponieważ to zachowa-

⁶⁴ Por. W. Kraiński, *Dymisja ze stanu duchownego w świetle upoważnień nadanych Kongregacji do spraw Duchowieństwa*, s. 160.

⁶⁵ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego...*, s. 64.

nie ma znamion przestępstwa, nie można wszcząć postępowania karnego. Duchowni nie wykonują żadnej posługi, stąd nie mają obowiązku ani chęci wystąpienia do papieża z prośbą o udzielenie dyspensy od celibatu i zwolnienia z obowiązków wynikających z przyjętych święceń⁶⁶.

W tym przypadku tylko ordynariusz może wystąpić do Kongregacji z prośbą o udzielenie reskryptu. Jest on również zobowiązany do przeprowadzenia dochodzenia, którego głównym celem jest ustalenie, czy duchowny w definitywny sposób porzucił swoje obowiązki.

Rozpoczęcie procedury następuje poprzez wydanie dekretu, w którym następuje nominacja instruktora, notariusza, rzecznika sprawiedliwości⁶⁷.

Ordynariusz przystępuje do przesłuchania duchownego, ma obowiązek poinformowania go o wszczęciu procedury, której celem jest usunięcie go ze stanu duchownego, jak również poinformowania, że może skorzystać z pomocy adwokata. Tak jak w przypadku poprzedniej procedury także i tu przesłuchanie oskarżonego następuje w obecności instruktora oraz notariusza⁶⁸. Po przesłuchaniu duchownego następuje przesłuchanie świadków. Po zakończeniu przesłuchania, cała dokumentacja trafia do rąk rzecznika sprawiedliwości, który ma obowiązek przedstawienia własnej opinii.

Następnie ordynariusz sporządza opinie. Powinien zawrzeć w niej zarówno swój pogląd na fakt wymierzenia kary wydalenia ze stanu duchownego, jak również musi przedstawić przyczyny, uniemożliwiające skorzystanie z innej procedury wymierzenia kary. Ordynariusz nie powinien zapomnieć również o opisanu środków, jakie były wobec duchownego zastosowane celem zaprzestania działania wbrew obowiązkom wynikającym z przyjętych święceń. Po sporządzeniu opinii, ordynariusz sporządza prośbę skierowaną do Kongregacji celem wydania przez nią reskryptu utraty stanu duchownego oraz dyspensy od celibatu⁶⁹.

Akta sprawy w trzech kopiach powinny zostać uporządkowane, ponumerowane oraz uwierzytelnione przez notariusza. Tym sposobem faza lokalna trzeciej procedury kończy się i rozpoczyna się faza apostołska, która ma dokładnie taki sam przebieg, jak w poprzednich dwóch

⁶⁶ Tamże, s. 66.

⁶⁷ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego...*, s. 67.

⁶⁸ Por. W. Kraiński, *Dymisja ze stanu duchownego w świetle upoważnień nadanych Kongregacji do spraw Duchowieństwa*, s. 161.

⁶⁹ Por. W. Barszcz, *Przyczyny i procedura przeniesienia duchownych...*, s. 64.

uprawnieniach⁷⁰. Kongregacja, po zapoznaniu się z aktami sprawy, wydaje decyzję o udzieleniu reskryptu utraty stanu duchownego, która następnie decyzją swoją kieruje do ordynariusza, na którym ciąży obowiązek powiadomienia duchownego.

Tak jak w przypadku poprzedniej procedury, w przypadku omawianej procedury Kongregacja podała listę dokumentów, które winny się znaleźć w aktach przesłanych do Kongregacji:

- 1) Dekret, w którym został mianowany instruktor, notariusz oraz rzecznik sprawiedliwości,
- 2) Curiculum vitae duchownego, które będzie uwzględniać ważniejsze etapy życia, w tym okres formacji, służbę kapłańską oraz historię porzucenia posługi,
- 3) Kopia badań przeprowadzonych przed przyjęciem święceń,
- 4) Świadcstwo święceń,
- 5) Dokumenty będące potwierdzeniem udzielonej przez ordynariusza pomocy duchownemu przewyciężenia trosk,
- 6) Protokół z przesłuchania duchownego,
- 7) Protokół z przesłuchań świadków,
- 8) Opinia biegłych,
- 9) Opinia instruktora,
- 10) Opinia rzecznika sprawiedliwości,
- 11) Pisemna relacja odnośnie postępowania duchownego.
- 12) Opinia ordynariusza wraz z pisemną prośbą o wydanie reskryptu skierowaną do Kongregacji.

4. Procedura wydalenia ze stanu duchownego

Procedurę wydalenia ze stanu duchownego regulują normy zawarte w kanonie 1717 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Pierwszą fazą procedury jest zbadanie przez Ordynariusza wiarygodności informacji o popełnieniu przestępstwa.

Obowiązkiem Ordynariusza lub Hierarchy jest po przeprowadzeniu dochodzenia poinformować Kongregację Nauki Wiary o popełnionym, nawet prawdopodobnie przestępstwie. Przed poinformowaniem Kongregacji nie mogą wszczynać postępowania karnego. Jednakże, jeżeli Kongregacja ze względu na ważne i szczególne okoliczności nie może zająć się sprawą, poleci oraz przekaze odpowiednie normy Ordynariuszowi lub Hierarsze celem przeprowadzenia dalszej procedury, która odbywa się za pośrednictwem trybunału, w którym urzędy takie jak sę-

⁷⁰ Por. M. Stokłosa, *Utrata przynależności do stanu duchownego...*, s. 68.

dzia, rzecznik sprawiedliwości, notariusz oraz patron muszą być pełnione przez kapłanów⁷¹. Trybunał ma obowiązek przestrzegać przepisów zawartych w *Kodeksie Prawa Kanonicznego*, zarówno prawa karnego materialnego w przedmiocie przestępstw i kar⁷², jak i przepisów prawa karnego procesowego w przedmiocie procesu karnego⁷³ oraz norm otrzymanych od Kongregacji.

Ordynariusz, otrzymawszy od Kongregacji polecenie, przystępuje do przeprowadzenia dochodzenia tzw. wstępnego. Dochodzenie to rozpoczyna się z chwilą wydania dekretu przez Ordynariusza. Jednakże należy spełnić pewne warunki oraz należy poznać cele stawiane dochodzeniu przez Kościół⁷⁴. Zgodnie z kanonem 1717 § 1 Ordynariusz jest kompetentną osobą do wykonania dochodzenia. Decyduje o rozpoczęciu i zamknięciu dochodzenia, wszczęciu procesu karnego oraz do wyboru rodzaju procedury.

Ordynariusz musi powziąć wiadomość o popełnionym przestępstwie. Zgodnie z *Kodeksem Prawa Kanonicznego* z 1917 roku Ordynariusz wszczynał śledztwo na podstawie otrzymanych wiadomości o przestępstwie. Źródłem wiadomości były: pogłoski oraz publiczna wieść, skarga o odszkodowanie, doniesienie, ogólne śledztwo oraz ewentualne inne okoliczności⁷⁵. Kodeks ten nałożył również obowiązek poinformowania o dokonanych przestępstwie.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku nie wymienia sposobów powzięcia informacji o popełnieniu przestępstwa. Zgodnie z kanonem 1717 decyzja o podjęciu bądź nie dochodzenia wstępnego musi być obwarowana dwoma warunkami. Po pierwsze, należy upewnić się, czy wiadomość o możliwości popełnienia przestępstwa jest uzasadniona nawet w najmniejszym stopniu. Wiadomość ta musi zawierać w sobie informacje dotyczące rodzaju popełnionego przestępstwa oraz sprawcę przestępstwa. Po drugie czy wszczęcie dochodzenia wstępnego w ogóle jest uzasadnione. Dochodzenie wstępne musi zostać przeprowadzone z należytą ostrożnością i roztropnością.

⁷¹ Por. J. Ratzinger, *List Kongregacji Doktryny Wiary skierowany do zainteresowanych Biskupów oraz innych Ordynariuszy i Hierarchów całego Kościoła katolickiego o najważniejszych przestępstwach zastrzeżonych tejże Kongregacji Doktryny Wiary z dnia 18 maja 2001r.* w: *Miesięcznik Pasterski Płocki*, październik 2001, nr 10, s. 416.

⁷² Por. KPK 1983, kan. 1311-1399.

⁷³ Por. KPK 1983, kan. 1717-1731.

⁷⁴ Por. D. Borek, *Ordynariusz a delicta graviora zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary*, s. 129.

⁷⁵ Por. T. Pawluk, *Kanoniczny proces karny*, Warszawa 1978, s. 121.

Przed podjęciem decyzji o rozpoczęciu dochodzenia Ordynariusz musi sprawdzić, czy osoba, którą podejrzewa się o popełnienie przestępstwa, jest katolikiem. Do obowiązków Ordynariusza należy zbadanie wszelkich niezbędnych przesłanek, aby móc skierować sprawę na drogę procesową. Musi być stwierdzenie popełnionego przestępstwa oraz możliwość udowodnienia go zewnętrznymi dowodami oraz należy zbadać poczytalność sprawcy.

Następnie Ordynariusz musi mieć pewność, że droga procesowa jest jedynym możliwym zakończeniem procesu. Chodzi tu o zastosowanie kanonu 1341 a mianowicie sprawdzenie, że ani upomnienie ani nagana udzielona sprawcy nie odniosły zamierzonego celu, jakim jest naprawa zgorzienia oraz poprawa winnego.

Zgodnie z § 2 kanonu 1718 Ordynariusz może wydany dekret odwołać lub zmodyfikować, jeżeli nowo poznane elementy sprawiają, że sprawę należy rozpatrzyć inaczej a jednocześnie sprawa ta nie jest prowadzona drogą sądową.

Ordynariusz zasięga opinii dwóch sędziów kościelnych oraz eksperta. Winien on również, przed podjęciem decyzji o wydaniu wyroku, rozważyć możliwość zastosowania takiej instytucji, jaką jest skarga o naprawienie szkody *ex bono et aequo*. Zastosowanie tejże skargi wyeliminowałoby proces. Jednakże należy pamiętać, że aby ją zastosować winna być zgoda stron, którym przysługuje prawo do jej wniesienia.

Ordynariusz powinien zdecydować czy należy złożyć akta sprawy do archiwum czy należy skierować sprawę na drogę procesową. Winien to uczynić dekretem.

Jeżeli w toku dochodzenia wstępnego, bądź po jego zakończeniu, okaże się, że podejrzany jest niewinny, Ordynariusz musi uwolnić podejrzanego ze wszystkich stawianych mu zarzutów. Akta z przeprowadzonego dochodzenia wstępnego należy złożyć w tajnym archiwum kurii diecezjalnej. Winny one obejmować wszelkie dokumenty zebrane podczas dochodzenia oraz dekrety ordynariusza stanowiące podstawę do wszczęcia i zamknięcia dochodzenia. Jednakże, gdy w toku przeprowadzonego dochodzenia wina podejrzanego nie została udowodniona bez cienia wątpliwości, sprawę należy skierować do Kongregacji Nauki Wiary.

Kongregacja Nauki Wiary, po otrzymaniu przez Ordynariusza pełnej dokumentacji, ocenia, czy otrzymany materiał jest wystarczający, by wymierzyć karę.

W myśl art. 21 § 1⁷⁶ w procesie sądowym winny być rozpatrywane najcięższe przestępstwa zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary. Jednakże artykuł ten upoważnia Kongregacja do skorzystania z innej możliwości.

- 1) Kongregacja po zweryfikowaniu zebranych dokumentów oraz faktów może zdecydować, że nie będzie dodatkowego postępowania karnego. Kongregacja potwierdzi rozporządzenie administracyjne a nie postępowanie sądowe. Rozporządzenie administracyjne ma na względzie przede wszystkim zachowanie dobra publicznego Kościoła wraz z dobrem osoby, która została oskarżona⁷⁷. Przeciw rozporządzeniu administracyjnym nie ma możliwości wniesienia rekursu do Sygnatury Apostolskiej a jedynie rekurs do Kongregacji Zwyczajnej Dykasterii, która nazywana jest potocznie *Feria Quarta*⁷⁸.
- 2) Kongregacja może wydać pozwolenie na procedurę karną administracyjną zgodnie z kanonem 1720 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Jeżeli zdaniem Ordynariusza duchownemu powinno wymierzyć się karę wydalenia ze stanu duchownego, winien on przedstawić Kongregacji własną opinię. Kongregacja po zapoznaniu się z opinią Ordynariusza, decyduje o wymierzeniu dekretem kary wydalenia ze stanu duchownego bądź nie. Duchowny przyjmując decyzję Kongregacji może wystąpić do Biskupa Rzymu o dyspensę od celibatu. Jednakże, jeżeli nie zgadza się z decyzją Kongregacji, może wnieść odwołanie do Kongregacji Zwyczajnej w ciągu sześćdziesięciu dni użytecznych⁷⁹.

⁷⁶ Por. *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/kongregacje/kdwiary/normae_de_gravioris-15072010.html (04.12.2012)

⁷⁷ Por. Ch. J. Scicluna, Promotor Sprawiedliwości, Kongregacja Nauki Wiary 2004, *Procedura i Zasady postępowania Kongregacji Nauki Wiary dotyczące delicta graviora* w: http://win.dehon.it/scj_dehon/cuore/supmag2007/Scicluna/Subsidium/PI_Procedura%20i%20Zasady%20Delicta%20Graviora.pdf.

⁷⁸ Por. K. Nikiel, Przyczyny i procedura wydalenia duchownych, 48.

⁷⁹ Por. Ch. J. Scicluna, Promotor Sprawiedliwości, Kongregacja Nauki Wiary 2004, *Procedura i Zasady postępowania Kongregacji Nauki Wiary dotyczące delicta graviora* w: http://win.dehon.it/scj_dehon/cuore/supmag2007/Scicluna/Subsidium/PI_Procedura%20i%20Zasady%20Delicta%20Graviora.pdf.

3) W przypadku najcięższego przestępstwa, Kongregacja może przedłożyć sprawę bezpośrednio Biskupowi Rzymu prosząc o *dimissio ex officio* duchownego, który winny jest popełnionego przestępstwa. Kongregacja decyduje się na tą drogę jeżeli wina oskarżonego nie budzi wątpliwości, jest dobrze umotywowana i udokumentowana⁸⁰. Kongregacja Nauki Wiary zgodnie ze swoim zwyczajem zwraca się z prośbą do Ordynariusza, by ten zapytał oskarżonego, czy chce bez przymusu wystąpić z prośbą o zwolnienie z obowiązków wynikających z przyjętych święceń kapłańskich. Jeżeli oskarżony odmówi bądź nie udzieli żadnej odpowiedzi, wówczas postępowanie dotyczy się dalej. Zostanie przygotowane sprawozdanie przez Sekcję Dyscyplinarną Kongregacji, które przedkładane jest Ojcu Świętemu. Ojciec Święty podejmuje decyzję w trakcie Audjencji udzielonej Kardynałowi Prefektowi bądź Arcybiskupowi Sekretarzowi Dykasterii, która odbywa się zazwyczaj w każdy piątek. Oskarżony zostaje poinformowany o udzielonym reskrypcie przez Ordynariusza. Decyzja Ojca Świętego jest decyzją niepodważalną⁸¹.

4) Kongregacja może również podjąć decyzję, by udzielić Ordynariuszowi upoważnienia do wszczęcia procesu karnego sądowego w diecezji. Apelacja została zarezerwowana Trybunałowi Kongregacji Nauki Wiary. W postępowaniu sędzią, prokuratorem, notariuszem i obrońcą musi być kapłan. Wszystkie akta pierwszej instancji muszą być przesłane do Kongregacji Nauki Wiary. Promotor Sprawiedliwości tejże Dykasterii może zakwestionować wyrok, który zapadł w pierwszej instancji w ciągu trzydziestu dni⁸². Decyzje Trybunały Kongregacji Nauki Wiary, które zapadły w drugiej instancji nie są przedmiotem apelacji i stanowią *res iudicata*.

W myśl kanonu 292 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* duchowny utraciłszy stan duchowny traci uprawnienia z nim związane i nie jest związany obowiązkami jakie ciąży na duchownym. Duchowny ten nie może wykonywać żadnej władzy, traci wszelkie uprawnienia. Duchowny, który utracił stan duchowny nie może być ponownie włączony do stanu duchownego, chyba, że Stolica Apostolska wyda stosowny reskrypt.

⁸⁰ Por. tamże.

⁸¹ Por. tamże.

⁸² Por. K. Nikiel, *Przyczyny i procedura wydalenia duchownych...*, s. 49.

Zakończenie

Zgodnie z normą zawartą w kanonie 290 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku duchowny traci stan duchowny na podstawie wyroku sądowego lub dekretu administracyjnego, który stwierdza nieważność święceń, na podstawie kary nałożonej zgodnie z przepisami prawa oraz przez reskrypt Stolicy Apostolskiej.

Normy przeniesienia do stanu świeckiego oraz zwolnienie z obowiązku celibatu grupy duchownych ustanowione przez Kongregację do spraw Duchowieństwa nie modyfikują dotychczas obowiązujących sposobów utraty stanu duchownego. Normy te dają możliwość wszczęcia przez kompetentnego ordynariusza procedury administracyjnej mającej na celu przeniesienie duchownego do stanu świeckiego jednocześnie z dyspensą od celibatu. Jednakże należy pamiętać, iż procedurę tą należy zastosować tylko w wyjątkowych sytuacjach wskazanych z omówionych uprawnień.

Duchowny utraciłszy stan duchowny zgodnie z normami Prawa Kanonicznego traci wszystkie uprawnienia związane ze stanem duchownym oraz przestaje podlegać obowiązkom wynikającym ze stanu duchownego, z zachowaniem norm kanonu 291 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Duchownego obowiązuje zakaz wykonywania władzy święceń, zostaje pozbawiony wszystkich urzędów, zadań oraz wszelkiej władzy delegowanej. Jednakże w okoliczności niebezpieczeństwa śmierci, kapłan chociażby został pozbawiony prawa do spowiadania, może ważnie oraz godziwie rozgrzeszyć penitenta, który znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci.

Należy jednak zaznaczyć, iż osoba, która utraciła stanu duchowny na podstawie reskryptu Stolicy Apostolskiej, na podstawie wyroku sądowego lub na mocy jednego z uprawnień udzielonych Kongregacji do spraw Duchowieństwa może za zgodą Stolicy Apostolskiej w wyjątkowych sytuacjach zostać przywróconym do stanu duchownego. Osoba ta winna prośbę o przywrócenie do stanu duchownego skierować za pośrednictwem życzliwego mu biskupa diecezjalnego, który wyrazi zgodę na przyjęcie do diecezji.

REASONS AND PROCEDURE FOR DISMISSAL FROM THE CLERICAL STATE

Summary:

The subject of this article are offenses which are the basis for dismissal from the clerical state. The article explains how the loss of the clerical state standardized in canon 290 of the Code of Canon Law. These methods are: judgment judicial or administrative decree, the papal rescript and the Holy See, and the penalty of dismissal imposed in accordance with the law by committing a serious offense by a cleric. Then, detailed and thoroughly discussed the reasons for dismissal from the clerical state. The procedure for dismissal from the clerical state was divided into two sections. The first is the procedure for transfer of a priest to the lay state. Described special powers to transfer a priest to the lay state, which has been given to the Congregation for the Clergy special powers to transfer the clergy to the lay state. The second procedure is the procedure for dismissal from the clerical state, which is reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith .